

VIJFTIEN JAAR ONDERZOEKSOPGAVE: TERUGZIEN EN VOORUITKIJKEN

tekst: Arie Verhoef

 Vijftien jaar na invoering van de onderzoeksopgave in het hbo kijkt Ineke van der Meule, directeur van het Centrum voor Lectoraten en Onderzoek (CLO), op de achterliggende periode terug met Frans Leijnse. Hij speelde destijds als voorzitter van de HBO Raad een belangrijke rol bij die invoering en heeft in zijn loopbaan als hoogleraar, decaan en adviseur het onderzoek aan het hbo op de voet gevolgd. 'Hogescholen hebben veel gedaan. Tegelijkertijd is onduidelijk waar ze heen willen met het onderzoek.' Een ambivalent oordeel dat Ineke van der Meule vanuit haar perspectief beaamt.

'Op alle hogescholen zijn het lectoraat en onderzoek aangeslagen en wordt er serieus aan gewerkt,' constateert Leijnse. 'Maar het is allemaal nog te klein in omvang. Hogescholen investeren onvoldoende in onderzoek.' Ineke van der Meule – zij gaf als directeur CLO de afgelopen veertien jaar vorm aan lectoraten en onderzoek aan De Haagse Hogeschool – ziet nog een ander obstakel. 'Hogescholen begrijpen grosso modo niet dat onderzoek een eigen infrastructuur nodig heeft. Lectoraten zijn de dragers van een nieuwe cultuur. Een cultuur van kennisintensivering en -verspreiding voor en met de samenleving. Zij moeten midden in de hogeschool staan en aan de onderwijsdeuren rammelen met de boodschap: gooi de deuren open en kijk eens anders naar je professie.' Leijnse benadrukt daarom de noodzaak om aan de hogescholen meer lectoren aan te stellen, meer onderzoek te doen en serieus te werken aan die eigen infrastructuur voor onderzoek.

Angelsaksische cultuur

Zowel Frans Leijnse als Ineke van der Meule ziet de worsteling van de hogescholen om dit te realiseren. Ineke: 'Aan De Haagse Hogeschool zijn bijna alle lectoren gepromoveerd. Maar we hebben ze nog wel van buiten gehaald. Op een bepaald moment moet de

eigen staf de cultuurverandering kunnen dragen. Moet een kennisinjectie van buiten niet meer nodig zijn. Dat lukt nog niet.'

Frans Leijnse heeft gezien hoe de afgelopen vijftien jaar in het hbo de betrokkenheid tussen lectoren en onderwijs soms te groot is geweest om het onderzoek een kans te geven. 'Lectoren zijn overal betrokken bij de ontwikkeling van het curriculum, bij nieuwe minors, bij het opzetten van een onderzoeklijn in de opleiding.' Dat heeft een keerzijde. 'Voor veel lectoren is de onderwijsdoelstelling zo dominant geworden, dat zij niet systematisch aan onderzoek toekomen, dat ze daardoor niet systematisch kunnen publiceren en dat zij daardoor ook minder kunnen bijdragen aan de vermeerdering van wetenschappelijke kennis ten behoeve van het beroepenveld.'

Daarom pleit hij voor invoering van een onderzoekscultuur die gelijkenis vertoont met die in de Angelsaksische wereld van hoger onderwijs. 'De cultuur in een college is wezenlijk anders dan in een graduate school. Jongelui van 18 jaar leren in een college op een academisch niveau te denken. Dan staat een lesrooster centraal. Op een graduate school daarentegen zie je veel meer volwassenen die

"ONDERZOEK HEEFT EEN EIGEN INFRASTRUCTUUR NODIG"

bezig zijn met een master- of promotietraject. Zij doen onderzoek op basis van veel meer kennis en werkervaring. Voor hen is belangrijk wat in het beroepenveld gebeurt. Alleen met een dergelijke cultuur krijgen onderzoek en lectoraten in het hbo een serieuze kans. Natuurlijk zijn vervolgens vele opties denkbaar om de kennistransfer tussen de graduate school en het college goed vorm te geven.'

Managen van processen

Veertien jaar geleden heeft De Haagse Hogeschool de lectoren centraal gepositioneerd in het Centrum voor Lectoraten en Onderzoek. In 2015 worden zij verdeeld over de faculteiten. Ineke van der Meule: 'Om deze volgende stap in de ontwikkeling van de onderzoeksopgave te laten slagen, is nodig dat faculteitsdirecteuren op een andere manier leren kijken naar leidinggeven. Daarin gaat het niet zozeer om de mensen aan wie zij leidinggeven of het aantal fte's dat zij onder zich hebben, maar veel meer om het managen van processen. In ieder proces moeten zij de beste talenten betrekken, om zo de doelstellingen voor het bachelor- en masteronderwijs te halen. Lectoren kunnen met hun onderzoek daarin een belangrijke rol spelen.' Dat is makkelijker gezegd dan gedaan, beseffen zowel Ineke als Frans. De laatste heeft onlangs de onderzoekskant van een hogeschool – 'niet de minste in Nederland' – geanalyseerd. 'Mijn conclusies waren de faculteitsdirecties een doorn in het oog, om-

dat zij de mentale slag die Ineke beschrijft, niet hebben kunnen maken. Ook die hogeschool heeft de lectoren in de faculteit gezet. De faculteitsdirecteuren hebben daarmee de verantwoording gekregen over het onderzoeksbeleid. Dat is volledig ondergesneeuwd geraakt onder het belang van een goed lopend bacheloronderwijs, niet klagende studenten en een sluitende begroting. Sommige lectoren hebben van hun faculteitsdirecteur te horen gekregen dat zij niet hoeven te publiceren, omdat dit binnen de faculteit geen prioriteit heeft.'

Debat initiëren

Om op landelijk niveau de volgende stap in de ontwikkeling van de onderzoeksopgave binnen het hoger beroepsonderwijs te kunnen maken, ziet Frans Leijnse een belangrijke taak weggelegd voor de bestuurscommissie Onderzoek van de Vereniging van Hogescholen. 'Laat deze commissie het debat over de waarde van het onderzoek in het hbo initiëren. Om hier alvast een voorzet voor dit debat te geven: het is mogelijk om een hogeschool vorm te geven, waarin de faculteitsdirecteur integraal verantwoordelijk is voor de faculteit. Binnen die faculteit functioneert een goed kenniscentrum, waar onderzoek wordt gedaan. De faculteitsdirecteur stuurt daar niet inhoudelijk op. Zijn competenties liggen elders. Dat is niet bezwaarlijk, omdat de faculteitsdirecteur erkent dat de lector die hij onder zich heeft – een man of

“HOGESCHOLEN WEIGEREN SOMS TE KIEZEN”

vrouw met misschien wel internationaal aanzien – iemand is op wie hij kan blindvaren wanneer het om de onderzoeksgave gaat.’

Met het kenniscentrum bedoelt Leijnse niet de thans aan de hogescholen functionerende kenniskringen. In zijn vele contacten met hogescholen heeft hij ervaren dat de kenniskringen zich veel meer hebben ontwikkeld tot relatief vrijblijvende seminars, waar docenten blij zijn om iets te kunnen leren over het onderzoek van de lector. ‘Dat is eenrichtingsverkeer, nuttig voor de kennistransfer met de bacheloropleidingen, maar volstrekt onvoldoende om een onderzoeksprogramma op te baseren. In mijn ogen bestaat een serieuze onderzoeksgroep minstens uit een lector, een gepromoveerde ervaren onderzoeker (postdoc) en een viertal junioronderzoekers/promovendi. De lector mag ten minste achttiende van zijn tijd besteden aan onderzoek. De postdocs zullen ook hoofddocent zijn. En de junioronderzoekers zijn met een promotieonderzoek bezig voor bijvoorbeeld de helft van hun taak.’

‘Van groot belang is dan,’ vult Ineke van der Meule aan, ‘dat in die onderzoeksgroepen mensen zitten van verschillende opleidingen. Zo participeren in het lectoraat Financial Inclusion and New Entrepreneurship docenten uit de economische opleidingen én de

sociale professies. Zij onderzoeken nieuwe hybride vormen van ondernemen vanuit de idee dat je mensen – ongeacht hun status – alleen maar actief kunt laten deelnemen aan de samenleving als je allerlei vormen van ondernemen wilt accepteren. Maar voor een faculteitsdirecteur kan het lastig zijn, dat de lector voor zijn onderzoek mensen uit andere opleidingen wil halen.’

Ook dat vergt een andere mindset, vindt Frans Leijnse. ‘De faculteitsdirecteur moet zo veel vertrouwen hebben in de betreffende lector, dat hij die zonder meer wil faciliteren als hij iemand van Bouwkunde bij zijn onderzoek nodig heeft.’

Diversiteit

Binnen de hogescholen in Nederland zien we veel diversiteit als het gaat om de waardering van de onderzoeksgave. Frans Leijnse vindt dat niet schadelijk voor het imago van het hbo. ‘In ieder stelsel van hoger onderwijs zie je die diversiteit, ook onder universiteiten. Ik pleit er alleen maar voor, dat hogescholen transparant zijn in hun keuze ten aanzien van het onderzoek. Dat ze de vervolgens ook de consequenties trekken uit die keuze. En dat zij op het niveau van de Vereniging van Hogescholen het debat aangaan over de door hen gemaakte afwegingen. Nu constateer ik helaas dat hogescholen soms weigeren te kiezen.’ ■